אונקלוס

(א) וִיתֵיב יַעֲקֹב בְּאַרַע תּוֹתָבוּת אֲבוּהִי בְּאַרְעָא דִכְנָעַן: (ב) אִלֵּין תּוֹלְדַת יַעֲקֹב יוֹסֵף בַּר שְׁבַע עַסְרֵי

לז א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
ב אֵלֶּה | תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה

רש"י

לז (א) וישב יעקב וגו' - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך הוריש את האמורי, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי שבטם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכובדו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית[א]. (דבר אחר, וישב יעקב, הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו, נילוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו. כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולן, מה כתיב למטה אלה תולדות יעקב יוסף, וכתיב וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ, (עובדיה פ' יח) נילוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם[ב]. ברש"י ישן): (ב) אלה תולדות יעקב - ואלה של תולדות יעקב, אלה ישובים וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה, יוסף בן שבע עשרה וגו', על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים. זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות דבר דבור על אופניו. ומדרש אגדה דורש, אלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל[ג], ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אֶחָיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה (פפ"ד סי' ו)[ד]. ועוד נדרש בו, וישב, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אמר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה[ה]:

מקורי רש"י

א. עי' מדרש תנחומא (וישב סי' א): למה נתעסק הקב"ה מתחלה ביחוסיהן של א"ה, משל למלך שהיה לו מרגלית מושלכת בתוך העפר, ובתוך הצרורות הוצרך המלך לפשפש בעפר ובצרורות להוציא את המרגלית מתוכן. כשהגיע המלך למרגלית, הניח את העפר ואת הצרורות ונתעסק במרגלית. כך, נתעסק הקב"ה בדורות לשעבר וכללן ומניחן, אדם שת אנוש קינן מהללאל ירד וגו' (ד"ה א א), וכן בעשרה דורות השניים שם ארפכשד שלח וגו', והתינוק נוטל את הספר וקורא עשרה דורות מאדם עד נח בבת אחת. כשהגיע לעשרה דורות שמנח ועד אברהם, כמו כן קוראם בבת אחת. כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב, התחיל מתעסק בהן. לכך נסמכה פרשת אלופי בני עשו לפרשה זו. **ב.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' ה): עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' ה): מה כתיב למעלה מן הענין ואלה המלכים וגו' וכתיב הכא וישב יעקב. א"ר חוניא, משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים ונתיירא מהם וישב לו ביניהם. כך כיון שראה אבינו יעקב עשו ואלופיו נתיירא מהם, וישב לו ביניהם. א"ר לוי, משל לנפח שהיה פתוח באמצע פלטיא ופתח בנו זהבי פתוח כנגדו וראה חבילות חבילות של קוצים ונכנסו למדינה אמר אנה יכנסו כל החבילות הללו והיה שם פקח אחד. א"ל, מאלו אתה מתיירא, גץ אחד יוצא משלך וגץ אחד משל בנך ואתה שורפן. כך כיון שראה אבינו יעקב עשו ואלופיו נתיירא, א"ל הקב"ה, מאלו אתה מתיירא, גץ אחד משלך וגץ א' משל בנך ואתם שורפים אותם כולם. הה"ד, והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה (עובדיה א). **ג.** עי' שם: וישב יעקב, כך אמרו חכמים, אלה תולדות יעקב יוסף, התולדות הללו לא באו אלא בזכותו של יוסף ובשבילו. כלום הלך יעקב אצל לבן אלא בשביל רחל, התולדות הללו היו ממתינות עד שנולד יוסף. הה"ד ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף (בראשית ל), כיון שנולד שטנו של אותו רשע, ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה. **ד.** ז"ל: א"ר שמואל בר נחמן, אלה תולדות יעקב יוסף לא היה צריך קרא למימר כן, אלא אלה תולדות יעקב ראובן. אלא מה ת"ל יוסף, אלא שכל מה שאירע לזה אירע לזה, מה זה נולד מהול אף זה נולד מהול, מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה, מה זה אמו ילדה שנים, אף זה אמו ילדה שנים, מה זה בכור אף זה בכור, מה זה נתקשה אמו בלידה אף זה נתקשה אמו בשעת לידה, מה זה אחיו שונא אותו, אף זה אחיו שונאים אותו. מה זה אחיו בקש להרגו אף זה בקשו אחיו להרגו. מה זה רועה אף זה רועה. זה נשטם וזה נשטם, זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים, זה נתברך בעושר וזה נתברך בעושר, זה יצא לחוצה לארץ וזה יצא לחוצה לארץ. זה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ. זה הוליד בנים בחוצה לארץ וזה הוליד בנים בחוצה לארץ. זה ליווהו מלאכים וזה ליווהו מלאכים. זה נתגדל ע"י חלום וזה נתגדל ע"י חלום. זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו. זה ירד למצרים וזה ירד למצרים. זה כלה את הרעב וזה כלה את הרעב. זה משביע וזה משביע, זה מצוה וזה מצוה, זה מת במצרים וזה מת במצרים, זה נחנט וזה נחנט, זה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו. **ה.** עי' שם (פפ"ד סי' ג): א"ר אחא בשעה שהצדיקים יושבים בשלוה ומבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, השטן בא ומקטרג. אמר, לא דיין שהוא מתוקן להם לעולם הבא, אלא שהם מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה. תדע לך שהוא כן, יעקב אבינו ע"י שבקש לישב בשלוה בעוה"ז נזדווג לו שטנו של יוסף. וישב יעקב (שם ג)

שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת־אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר
אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא
יוֹסֵף אֶת־דִּבָּתָם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם: ג וְיִשְׂרָאֵל
אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ
וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים: ד וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ
אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ
דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: ה וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו
וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא
הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי: ז וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ

אונקלוס

שְׁנִין כַּדְ הֲוָה רָעֵי עִם אָחוֹהִי
בַּעֲנָא וְהוּא רָבֵי עִם בְּנֵי בִּלְהָה
וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבוּהִי וְאַיְתֵי
יוֹסֵף יַת דִּבְּהוֹן בִּישָׁא לַאֲבוּהוֹן:
(ג) וְיִשְׂרָאֵל רְחֵים יַת יוֹסֵף מִכָּל
בְּנוֹהִי אֲרֵי בַר חַכִּים הוּא לֵיהּ וַעֲבַד
לֵיהּ כִּיתוּנָא דְּפַסֵּי: (ד) וַחֲזוֹ אָחוֹהִי
אֲרֵי יָתֵיהּ רְחֵים אֲבוּהוֹן מִכָּל אָחוֹהִי
וּסְנוֹ יָתֵיהּ וְלָא צָבַן לְמַלְלָא עִמֵּיהּ
שְׁלָם: (ה) וַחֲלַם יוֹסֵף חֶלְמָא וְחַוִּי
לְאָחוֹהִי וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ:
(ו) וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְּעַן חֶלְמָא
הָדֵין דְּחָלְמִית: (ז) וְהָא אֲנַחְנָא

ו. כאשר. ז. עם. ח. גדל עם. ט. ועם. י. חכם. יא. רצו. יב. עתה.

רש"י

והוא נער - שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה[ו]: **את בני בלהה** - כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן[ז]: **את דבתם רעה** - כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות, ובשלשתן לקה. על אבר מן החי, וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי. ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, לְעֶבֶד נִמְכַּר יוֹסֵף (תהלים קה יז). ועל העריות שספר עליהם, וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו וגו' (להלן לט ז)[ח]: **דבתם** - כל לשון דבה פרלי"ץ בלע"ז, כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: **דבה** - לשון דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים (שיר השירים ז י): (ג) **בן זקנים** - שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם, בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו[ט]. דבר אחר, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: **פסים** - לשון כלי מְלַת', כמו כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת (אסתר א ו), וכמו וּכְתֹנֶת הַפַּסִּים דתמר ואמנון (שמואל ב' יג יח). ומדרש אגדה, על שם צרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדיניים[יא]: (ד) **ולא יכלו דברו לשלם** - מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב[יב]: **דברו** - לדבר עמו:

מקורי רש"י

לא שלותי ולא שקטתי. לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה, ויבא רוגז, בא עלי רגזו של יוסף. **ו.** עי' שם (סי' ז): יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', ואת אמר והוא נער, אלא שהיה עושה מעשה נערות, ממשמש בעיניו מתלה בעקיבו מתקן בשערו. **ז.** עי' מדרש תנחומא (וישב סי' ז): וכן ביוסף לא הגיעוהו כל אותן הצרות אלא על לשון הרע שספר על אחיו, שנאמר ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. ומה א"ל, רבנן אמרי אמר לאביו שהן נוהגין בבני בלהה וזלפה מנהג עבדים וקורין אותן עבדים. ואני נוהג בהן מנהג אחוה, שנאמר והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו'. **ח.** עי' ירושלמי (פאה פ"א מ"א): ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. מה אמר, ר"מ אמר חשודים הן על אבר מן החי, רבי יהודה אומר מזלזלין הן בבני השפחות ונוהגין בהן כעבדים. ור"ש אומר, נותנין הן עיניהן בבנות הארץ. אמר רבי יודה בן פזי, פלס מאזני משפט לה', מעשה כל אבני כיס. מה אמר, חשודין הן על אבר מן החי, אמר הקב"ה, כך אני מוכיח עליהן שהן שוחטין, ואזלין וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם. מה אמר, מזלזלין הן בבני השפחות ונוהגים בהן כעבדים, לעבד נמכר יוסף. מה אמר נותנים עיניהם בבנות הארץ, הא דובא מתגרי לך. ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וגו'. **ט.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' ח): וישראל אהב את יוסף, רבי יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו. **י.** עי' שבת (י ע"ב): ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. **יא.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' ח): פסים על שם צרות שהגיעוהו, פ"א פוטיפר, סמ"ך סוחרים, יו"ד ישמעאלים, מ"ם מדינים. **יב.** עי' שם (סי' ט): ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו, א"ר אהבה בר זעירא, מתוך גנותן של שבטים אתה יודע שבחן. להלן ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב (שמואל ב יג). די בליביה בליביה. ברם הכא ולא יכלו דברו לשלום, די בליבהון בפומהון.

מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה
אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם
וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי: ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ
תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד
שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו: ט וַיַּחֲלֹם עוֹד
חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה
חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד
עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: י וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו
וְאֶל־אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: יא וַיְקַנְאוּ־בוֹ אֶחָיו וְאָבִיו
שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר: שני יב וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת
אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם: יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־

נקוד על א-ת

אונקלוס

מְאַסְרִין אֵסָרָן בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא
קָמַת אֵסַרְתִּי וְאַף אִיזְדְקֵפַת וְהָא
מִסְתַּחֲרָן אֵסַרְתְּכוֹן וְסַגְדָן לְאֵיסַרְתִּי:
(ח) וַאֲמָרוּ לֵיהּ אֲחוֹהִי הֲמָלְכוּ אַתְּ
מְדַמֵּי[יג] לְמִמְלַךְ עֲלָנָא אוֹ[יד] שׁוּלְטָן
אַתְּ סְבִיר[טו] לְמִשְׁלַט בָּנָא וְאוֹסִיפוּ
עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל
פִּתְגָמוֹהִי: (ט) וַחֲלַם עוֹד חֶלְמָא
אוֹחֲרָנָא וְאִשְׁתָּעֵי יָתֵיהּ לְאָחוּהִי
וַאֲמַר הָא חֲלָמִית חֶלְמָא עוֹד וְהָא
שִׁמְשָׁא וְסִיהֲרָא וְחָד עֲשַׂר כּוֹכְבַיָּא
סַגְדִין לִי: (י) וְאִשְׁתָּעֵי לְאָבוּהִי
וּלְאָחוֹהִי וּנְזַף בֵּיהּ אָבוּהִי וַאֲמַר
לֵיהּ מָה חֶלְמָא הָדֵין דִּי חֲלֵמְתָּא
הֲמִיתָא נֵיתֵי אֲנָא וְאִמָּךְ וְאַחָךְ
לְמִסְגָּד לָךְ עַל אַרְעָא: (יא) וְקַנִּיאוּ
בֵיהּ אָחוּהִי וַאֲבוּהִי נָטַר יַת פִּתְגָמָא:
(יב) וַאֲזָלוּ אָחוֹהִי לְמִרְעֵי יַת עָנָא
דַאֲבוּהוֹן בִּשְׁכֶם: (יג) וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל

יג. אתה מדמה. יד. או. טו. אתה חושב.

רש"י

(ז) **מאלמים אלמים** - כתרגומו מאסרין אסרין, עמרין. וכן נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו (תהלים קכו ו), וכמוהו בלשון משנה והאלומות נוטל ומכריז (בבא מציעא כב ע"ב): **קמה אלמתי** - נזקפה: **וגם נצבה** - לעמוד על עמדה בזקיפה: (ח) **ועל דבריו** - על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם (לעיל פסוק ב): (י) **ויספר אל אביו ואל אחיו** - לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם: **ויגער בו** - לפי שהיה מטיל שנאה עליו: **הבוא נבוא** - והלא אמך כבר מתה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה שגדלתו כאמו[יג]. ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטליס[יד], ויעקב נתכוון להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא וגו', כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל: (יא) **שמר את הדבר** - היה ממתין ומצפה מתי יבוא. וכן שֹׁמֵר אֱמֻנִים (ישעיה כו ב), וכן לא תִשְׁמוֹר עַל חַטָּאתִי (איוב יד טז), לא תמתין[טו]: (יב) **לרעות את צאן** - נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עצמן[טז]:

מקורי רש"י

יג. עי' שם (סי' יא): ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת, ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא, כך היה אבינו יעקב סבור, שתחיית המתים מגעת בימיו, שנאמר הבוא נבוא, הבוא נבוא אני ואחיך ניחא, שמא אני ואמך, והלא אמך כבר מתה, ואת אומר אני ואמך ואחיך, ולא היה יעקב אבינו יודע שהדברים מגיעים לבלהה שפחת רחל, שגדלתו כאמו. **יד.** עי' ברכות (נה ע"א): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. אמר רבי ברכיה, חלום, אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים. מנא לן, מיוסף דכתיב והנה השמש והירח וגו'. **טו.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' יב): ויקנאו בו אחיו ואביו שמר, א"ר לוי נטל קולמוס וכתב באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום, א"ר חייא רבה ואביו שמר את הדבר ורוח הקודש אומרת שמור את הדברים שעתידין הדברים ליגע, ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר כך אבינו יעקב סבר וראה דברים ממשמשין ובאין, אמר אם נתבקרה פינקסו מה יכול אני לעשות. **טז.** עי' אבות דרבי נתן (פרק מג): וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם (שם לז), נקוד על א"ת, מלמד שלא לרעות הצאן הלכו אלא לאכול ולשתות (ולהתפתות). **ועי'** מדרש חמש עשרה נקודות שבמקרא: וילכו אחיו לרעות את צאן (שם לז יב) למה נקוד על את שלא הלכו לרעות את הצאן אלא לרעות את עצמן באכילה ובשתיה. והלא דברים קל חומר, ומה אם בשעה שהלכו לאכל ולשתות יצא מהם מחיה לעולם, ואילו הלכו לדברי תורה על אחת כמה וכמה.

יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ
אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי: יד וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ־נָא
רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֹּאן וַהֲשִׁבֵנִי
דָּבָר וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה:
טו וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ: טז וַיֹּאמֶר אֶת־אַחַי
אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ הַגִּידָה־נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים:
יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים
נֵלְכָה דֹתָינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם
בְּדֹתָן: יח וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ: יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא: כ וְעַתָּה |
לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת וְאָמַרְנוּ
חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו:

אונקלוס

לְיוֹסֵף הֲלָא אָחָךְ רָעַן בִּשְׁכֶם
אִיתָא[טז] וַאֲשַׁלְחִינָךְ לְוַתְהוֹן וַאֲמַר
לֵיהּ הָא אֲנָא: (יד) וַאֲמַר לֵיהּ
אִזֵיל כְּעַן[יז] חֲזֵי יַת שְׁלַם אָחָךְ
וְיַת שְׁלַם עֲנָא וְאָתֵיבְנִי פִּתְגָמָא
וְשַׁלְחֵיהּ מִמֵישַׁר[יח] חֶבְרוֹן וְאָתָא
לִשְׁכֶם: (טו) וְאַשְׁכְּחֵיהּ גַבְרָא וְהָא
תָּעֵי בְּחַקְלָא וְשַׁאֲלֵיהּ גַבְרָא לְמֵימַר
מָה אַתְּ בָּעֵי: (טז) וַאֲמַר יַת אַחַי
אֲנָא בָּעֵי חַוִּי כְּעַן[יט] לִי אֵיכָא אִינוּן
רָעָן: (יז) וַאֲמַר גַּבְרָא נְטָלוּ מִיכָּא
אֲרֵי שְׁמָעִית דְּאָמְרִין נֵיזִיל לְדוֹתָן
וַאֲזַל יוֹסֵף בָּתַר אָחוֹהִי וְאַשְׁכָּחִינוּן
בְּדוֹתָן: (יח) וַחֲזוֹ יָתֵיהּ מֵרָחִיק וְעַד
לָא קָרֵיב לְוַתְהוֹן וַחֲשִׁיבוּ עֲלוֹהִי[כ]
לְמִקְטְלֵיהּ: (יט) וַאֲמָרוּ גְבַר לַאֲחוֹהִי
הָא מָרֵי חֶלְמַיָּא דֵיכִי אָתֵי: (כ) וּכְעַן
אִיתוּ[כא] וְנִקְטְלִינֵיהּ וְנִרְמִינֵיהּ בְּחַד מִן
גּוּבַיָּא וְנֵימַר חַיְתָא בִּישְׁתָּא אֲכַלְתֵּיהּ
וְנֶחֱזֵי מַה יְהֵי בְּסוֹף[כב] חֶלְמוֹהִי:

טז. בא. יז. עתה. יח. מישור. יט. עתה.
כ. וחשבו עליו. כא. באו. כב. בסוף.

רש"י

(יג) **הנני** - לשון ענוה וזריזות[יז], נזדרז למצות אביו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו[יח]: (יד) **מעמק חברון** - והלא חברון בהר, שנאמר (במדבר יג כב) וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן, אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (לעיל טו יג) כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ[יט]: **ויבא שכמה** - מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר (דבה"י ב י א) וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֶמָה[כ]: (טו) **וימצאהו איש** - זה גבריאל, שנאמר (דניאל ט כא) וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל[כא]:

(יז) **נסעו מזה** - הסיעו עצמן מן האחוה[כב]: **נלכה דתינה** - לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם. ולפי פשוטו, שם מקום הוא. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו: (יח) **ויתנכלו** - נתמלאו נכלים וערמומיות: **אתו** - כמו אִתּוֹ, עִמּוֹ, כלומר אליו: (כ) **ונראה מה יהיו חלמתיו** - אמר רבי יצחק, מקרא זה אומר דרשני, רוח הקדש אומרת כן, הם אומרים נהרגהו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו[כג]:

מקורי רש"י

יז. עי' לעיל פרשת וירא הערה קלח. **יח.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' יג): ויאמר לו הנני, א"ר חמא בר חנינא, הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחתכין, יודע היית שאחיך שונאים אותך והיית אומר לי הנני. **יט.** עי' סוטה (יא ע"א): וישלחהו מעמק חברון. א"ר חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון, דכתיב ידוע תדע כי גר יהיה זרעך. **כ.** עי' מדרש תנחומא (וישב סי' ב): ויבא שכמה, מקום מזומן לפורענות. בשכם ענו את דינה, בשכם מכרו את יוסף, בשכם נחלקה מלכות בית דוד, ויבן ירבעם את שכם בהר אפרים (מלכים א יב). **כא.** עי' שם: וימצאהו איש, אין איש האמור כאן אלא גבריאל, שנאמר והאיש גבריאל (דניאל ט). **כב.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' י): ויאמר האיש נסעו מזה, ממדותיו של מקום. ועי' מדרש תנחומא (וישב סי' יג): ויאמר האיש נסעו מזה. מהו מזה, כיון שהם רואים אותך הן נעשין אכזרים. **כג.** עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז קמא): ויאמר הנה בעל החלומות, וכו' א"ל הקב"ה, אתם אומרים ונראה מה יהיו חלומותיו, עתה נראה דבר מי יקום שלי או שלכם.

כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נַכֶּנּוּ
נָפֶשׁ׃ כב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם
הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד
אַל־תִּשְׁלְחוּ־בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ
אֶל־אָבִיו׃ שלישי כג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו
וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כֻּתָּנְתּוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים
אֲשֶׁר עָלָיו׃ כד וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר
רֵק אֵין בּוֹ מָיִם׃ כה וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכָל־לָחֶם וַיִּשְׂאוּ
עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים בָּאָה
מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהֶם נֹשְׂאִים נְכֹאת וּצְרִי וָלֹט הוֹלְכִים
לְהוֹרִיד מִצְרָיְמָה׃ כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו
מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ׃
כז לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ

אונקלוס

(כא) וּשְׁמַע רְאוּבֵן וְשֵׁיזְבֵיהּ מִידֵיהוֹן
וַאֲמַר לָא נִקְטְלִינֵיהּ נְפָשׁ׃
(כב) וַאֲמַר לְהוֹן רְאוּבֵן לָא תֵישְׁדוּן
דְּמָא רְמוֹ יָתֵיהּ לְגוּבָא הָדֵין
דִּי בְּמַדְבְּרָא וִידָא לָא תוֹשְׁטוּן
בֵּיהּ בְּדִיל לְשֵׁיזָבָא יָתֵיהּ מִידֵיהוֹן
לַאֲתָבוּתֵיהּ לְוַת אָבוּהִי׃ (כג) וַהֲוָה
כַּד אָתָא יוֹסֵף לְוַת אֲחוֹהִי וְאַשְׁלְחוּ
יַת יוֹסֵף יַת כִּתּוּנֵיהּ יַת כִּתּוּנָא
דְּפַסֵּי דִּי עֲלוֹהִי׃ (כד) וּנְסָבוּהִי
וּרְמוֹ יָתֵיהּ לְגוּבָא וְגוּבָא רֵיקָן
לֵית בֵּיהּ מַיָּא׃ (כה) וְאַסְחָרוּ
לְמֵיכַל לַחֲמָא וּזְקָפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוֹ
וְהָא שְׁיָרַת עֲרָבָאֵי אַתְיָא מִגִּלְעָד
וּגְמַלֵּיהוֹן טְעִינִין שְׁעַף וּקְטַף וּלְטוּם
אָזְלִין לַאֲחָתָא לְמִצְרָיִם׃ (כו) וַאֲמַר
יְהוּדָה לַאֲחוֹהִי מַה מָמוֹן נִיתְהֲנֵי
לָנָא אֲרֵי נִקְטוֹל יַת אָחוּנָא וּנְכַסֵּי
עַל דְּמֵיהּ׃ (כז) אִיתוּ וְנִזְבְּנִינֵיהּ
לַעֲרָבָאֵי וִידָנָא לָא תְהֵי בֵּיהּ

כג. נהרגו. כד. איזה כסף יהיה להנאה לנו. כה. בואו.

רש"י

(כא) **לא נכנו נפש** - מכת נפש זו היא מיתה׃: (כב) **למען הציל אתו** - רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא ויעלנו משם. אמר, אני בכור וגדול שבכולן, לא יתלה הסרחון אלא בי׃: (כג) **את כתנתו** - זה חלוק׃: **את כתנת הפסים** - הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו: (כד) **והבור רק אין בו מים** - ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו׃: (כה) **ארחת** - כתרגומו שיירת, על שם הולכי אורח: **וגמליהם נשאים** וגו' - למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע׃: **נכאת** - כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן וַיַּרְאֵם אֶת כָּל בֵּית נְכֹתֹה (מלכים ב' כ' יג) מרקחת בשמיו. ואונקלוס תרגם לשון שעוה: **וצרי** - שרף הנוטף מעצי הקטף (כריתות ו ע"ב), והוא נָטָף (שמות ל' לד) הנמנה עם סמני הקטורת: **ולט** - לוטיתא שמו בלשון משנה (שביעית פ"ז מ"ו - שם הלשון והלוטס), ורבותינו פירשוהו שרש עשב ושמו ארסטרולוגי"ה במסכת נדה (ח ע"ב): (כו) **מה בצע** - מה ממון כתרגומו: **וכסינו את דמו** - ונעלים את מיתתו:

מקורי רש"י

כד. עי' תרגום אונקלוס. **כה.** עי' מדרש תנחומא (וישב סי' יג): ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם. למה שרוח הקודש אומרת למען הציל אותו מידם וגו', אילו היה ראובן יודע שהקב"ה כותב עליו הפסוק הזה, היה נוטלו על שכמו והיה מוליכו אל אביו. **כו.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' טז): ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו, ר' אלעזר אמר, בקילוס היה בא. ויפשיטו את יוסף, זה הפינס. את כתנתו, זה חלוק. את כתונת הפסים, זה הפרגוד. אשר עליו, זו פמלניא שלו. **כז.** עי' שבת (כב ע"א): אמר רב מניומי משמיה דרב תנחום, מאי דכתיב והבור רק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו. **כח.** עי' מכילתא (פרשת בשלח פרשה ה): וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט, להודיע זכותן של צדיקים כמה מסייעתן, שאלו ירד ידיד האהוב הזה עם הערביי' לא היו ממיתים אותו מריח גמלים ועיטרן, אלא זמן לו הקדוש ברוך הוא שקים מלאים בשמים וכל ריחנין טובים, שלא ימות מריח הגמלים ומריח העטרן.

כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו: כח וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיְמָה: כט וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: ל וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמַר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ וַאֲנִי אָנָה אָנִי־בָא: לא וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֻּתֹּנֶת בַּדָּם: לב וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הֲכֻתֹּנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא: לג וַיַּכִּירָהּ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ

אונקלוס

אֲרֵי אָחוּנָא בִּיסָרָנָא הוּא וְקַבִּילוּ מִינֵיהּ[כו] אָחוֹהִי: (כח) וְעָבְרוּ גַּבְרֵי מִדְיָנָאֵי תַּגָּרֵי וּנְגִידוּ וְאַסִּיקוּ יַת יוֹסֵף מִן גּוּבָא וְזַבִּינוּ יַת יוֹסֵף לַעֲרָבָאֵי בְּעַסְרִין כְּסָף וְאַיְתִיוּ יַת יוֹסֵף לְמִצְרָיִם: (כט) וְתָב רְאוּבֵן לְגוּבָא וְהָא לֵית יוֹסֵף בְּגוּבָא וּבְזַע יַת לְבוּשׁוֹהִי: (ל) וְתָב לְוָת אָחוֹהִי וַאֲמַר עוּלֵימָא לֵיתוֹהִי וַאֲנָא לְאָן אֲנָא אָתֵי: (לא) וּנְסִיבוּ יַת כִּיתוּנָא דְיוֹסֵף וּנְכִיסוּ צְפִירָא בַּר[כז] עִזֵּי וּטְבָלוּ יַת כִּיתוּנָא בְּדִמָא: (לב) וּשְׁלָחוּ יַת כִּיתוּנָא דְפַסֵּי וְאַיְתִיוּ לַאֲבוּהוֹן וְאַמְרוּ דָא אַשְׁכַּחְנָא אִשְׁתְּמוֹדַע כְּעַן[כח] הֲכִיתוּנָא דִבְרָךְ הִיא אִם לָא: (לג) וְאִשְׁתְּמוֹדְעָהּ וַאֲמַר כִּיתוּנָא דִבְרִי חַיְתָא בִּישְׁתָּא אֲכַלְתֵּיהּ

כו. ממנו. כז. בן. כח. עתה.

רש"י

(כז) **וישמעו** - וקבילו מניה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה, וכגון וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו (לעיל כח ז), נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (שמות כד ז), מתרגם נקבל. וכל שהיא שמיעת האוזן, כגון וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן (לעיל ג ח), וְרִבְקָה שֹׁמַעַת (לעיל כז ה), וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (לעיל לה כב), שָׁמַעְתִּי אֶת תְּלוּנֹתֶיךָ (שמות טז יב), כולן מתורגם וּשְׁמָעוּ, וּשְׁמַעַת, וּשְׁמַע, שְׁמִיע קֳדָמַי: (כח) **ויעברו אנשים מדינים** - זו היא שיירא אחרת, והודיענו הכתוב שנמכר פעמים הרבה: **וימשכו** - בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדיינים, והמדיינים למצריים[כט]: (כט) **וישב ראובן** - ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר, עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יעודי אביו[ל]: (ל) **אנה אני בא** - אנה אברח מצערו של אבא[לא]: (לא) **שעיר עזים** - דמו דומה לשל אדם[לב]: **הכתנת** - זה שמה. וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת, כגון כְּתֹנֶת יוֹסֵף, כְּתֹנֶת פַּסִּים (לעיל פסוק ג), כְּתֹנֶת בַּד (ויקרא טז ד), נקוד כְּתֹנֶת: (לג) **ויאמר כתנת בני** - היא זו: **חיה רעה אכלתהו** - נגנבה בו רוח הקדש, סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר[לג]. ולמה לא גילה לו הקדוש ברוך הוא, לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם[לד]. אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר היאך אגלה והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו[לה]:

מקורי רש"י

כט. עי' לעיל הערה יא. **ל.** בראשית רבה (פרשה פד סי' כט): וישב ראובן אל הבור וגו' ואיכן היה, ר' אליעזר א' עסוק היה בשקו ובתעניתו וכיון שניפנה הלך והציץ לאותו הבור הה"ד וישב ראובן וגו', ר' יהושע א' כל טרחות הבית היתה מושלכת עליו כיון שנפנה הלך והציץ לאותו הבור הה"ד וישב ראובן אל הבור וגו'. **לא.** עי' פרקי דרבי אליעזר (פרק לז): ירד ראובן בלילה להעלות יוסף מן הבור ולא מצאו שם, אמר להם ראובן, הרגתם את יוסף, ואני אנה אני בא מצרת אבינו. ויגידו לו אחיו הדבר, שעשו ואת החרם שהחרימו, ושתק. **לב.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' יט): ויקחו את כתונת הפסים וישחטו שעיר עזים. ולמה שעיר עזים, שדמו דומה לשל אדם. **לג.** עי' שם: בני חיה רעה אכלתהו וגו'. א"ר הונא, נצנצה בו רוח הקודש, חיה רעה אכלתהו זו אשתו של פוטיפר. **לד.** עי' מדרש תנחומא (וישב סי' ב): אמרו, נחרים בינינו שלא יגיד אחד ממנו ליעקב אבינו. אמר להם יהודה, ראובן אינו כאן, ואין החרם מתקיים אלא בעשרה, מה עשו, שתפו להקב"ה באותו החרם שלא יגיד לאביהם. כיון שירד ראובן בלילה לאותו הבור להעלותו, ולא מצאו. קרע את בגדיו ובכה. חזר לאחיו, אמר להם הילד איננו, ואני אנה אני בא, הגידו לו את המעשה ואת החרם ושתק. ואף הקב"ה, אע"פ שכתוב בו מגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז), דבר זה לא הגיד מפני החרם. לפיכך אמר יעקב טרף טורף יוסף. **לה.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' כא): ויבך אותו אביו, זה יצחק. רבי לוי ור' סימון אמרו, אצלו היה בוכה, וכיון שיצא מאצלו היה הולך ורוחץ וסך ואוכל ושותה. ולמה לא גילה לו, אמר, הקב"ה לא גלה לו ואני מגלה לו, א"ר סימון על שם כל

טָרַף טֹרַף יוֹסֵף׃ לד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם
שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים׃
לה וַיָּקֻמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן
לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֵד אֶל־בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה
וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו׃ לו וְהַמִּדְנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־
מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים׃ פ
רביעי לח א וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת
אֶחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה׃

אונקלוס

מִיקְטַל קְטִילִכּ יוֹסֵף׃ (לד) וּבְזַע
יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי וַאֲסַרל שַׂקָּא בְּחַרְצֵיהּ
וְאִיתְאַבַּל עַל בְּרֵיהּ יוֹמִין סַגִּיאִין׃
(לה) וְקָמוּ כָל בְּנוֹהִי וְכָל בְּנָתֵיהּ
לְנַחֲמוּתֵיהּ וְסָרֵיב לְקַבְּלָא תַּנְחוּמִיּן לא
וַאֲמַר אֲרֵי אֵחוֹת עַל בְּרִי כַּד אֶבֵילָא
לִשְׁאוֹל וּבְכָא יָתֵיהּ אָבוּהִי׃
(לו) וּמִדְיָנָאֵי זַבִּינוּ יָתֵיהּ לְמִצְרָיִם
לְפוֹטִיפַר רַבָּא דְּפַרְעֹה רַב
קָטוֹלַיָּאלב׃ (א) וַהֲוָה בְּעִידָנָא הַהִיא
וּנְחַת יְהוּדָה מִלְּוַת אָחוּהִי וּסְטָא עַד
גַּבְרָא עֲדֻלָּמָאָה וּשְׁמֵיהּ חִירָה׃

כט. הרוג נהרג. ל. וקשר. לא. לקבל תנחומין. לב. ההורגים.

רש"י

(לד) **ימים רבים** - כ"ב שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע, ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה[ל], כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם, כ' שנה שהיה בבית לבן, וב' שנה בדרך בשובו מבית לבן שנה וחצי בסכות ושמה חדשים בבית אל[לא]. וזהו שאמר ללבן זֶה לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ (לעיל ל מא), לי הן עלי הן וסופי ללקות כנגדן: (לה) **וכל בנתיו** - רבי יהודה אומר, אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר, כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו[לח]: **וימאן להתנחם** - אין אדם מקבל תנחומין על החי, וסבור שמת שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי[לט]: **ארד אל בני** - כמו שמתאבלין עליו מתאבלין עמו. **לו.** עי' ברכות (נה ע"ב): דכתיב אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'. וכתיב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו', מן שבסרי עד תלתין כמה הוי, תלת סרי. ושב דשבעא ותרתי דכפנא הא עשרים ושתים. **לז.** עי' מגילה (יז ע"א): נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו. דיעקב תלתין ושיתא הויין, אלא ארביסר דהוה בבית עבר לא חשיב להו. סוף סוף דבית לבן עשרין שנין הויין, אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שנין. דתניא, יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם שמונה עשר חודש. שנאמר, ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סכות. ובבית אל עשה ששה חדשים והקריב זבחים. **לח.** עי' בראשית רבה (פרשה פד סי' כא): ויקומו כל בניו וכל בנותיו. כמה בנות היו לו, חדא הוות והלואי קברה. אלא אין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו. רבי יהודה אומר, לאחיותיהם נשאו השבטים, הה"ד, ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו. **לט.** עי' מסכת סופרים (פרק אחד ועשרים), תני, מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם, לא האמין להן כל עיקר. מנין, דכתיב (בראשית לז) וימאן להתנחם. לפי שאין מקבלין תנחומין על חי. אבל שמת הוא מעצמו משתכח מן הלב, שנאמר (תהלים לא) נשכחתי כמת מלב. **מ.** עי' מדרש תנחומא (ויגש סי' ט): מהו כי ארד אל בני אבל שאולה, אמר, אני מת עם מיתת הרשעים לעולם הבא, שהבטיחני הקב"ה על שנים עשר שבטים, והרי נטרף אחד מהן. שמא לא זכיתי בהן ואני מת בשני עולמות, לכך אמר כי ארד אל בני אבל שאולה. **מא.** עי' הערה 931. **מב.** עי' שמות רבה (פרשה מב סי' ג): בשעה שאחיו של יוסף מכרוהו והלכו לנחם אביהם ולא נתנחם, אמרו כל הדברים הללו עשה לנו יהודה, שאלולי בקש לא מכרנו אותו. כשם שאמר

רש"י

על בני. והרבה אל משמשין בלשון על, אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים (שמואל ב' כא ח). אֶל הִלָּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶל (מות) חָמִיתָ וְאִישָׁהּ (שמואל ח' ד כא): **אבל שאלה** - כפשוטו, לשון קבר הוא, באבלי אקבר ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו, גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנם[מ]: **ויבך אתו אביו** - ילחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי[מא]: (לו) **הטבחים** - שוחטי בהמות המלך: לח (א) **ויהי בעת ההוא** - למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם. אמרו, אתה אמרת למכרו, אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך[מב]: **ויט** - מאת אחיו: **עד איש עדלמי** - נשתתף עמו:

מקורי רש"י

ב וַיַּרְא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ
וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: ג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ עֵר: ד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ אוֹנָן: ה וַתֹּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח
יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר: ז וַיְהִי
עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִתֵהוּ יְהוָה:
ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם
אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ: ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא
לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו
וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן־זֶרַע לְאָחִיו: י וַיֵּרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם־אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵית־אָבִיךְ
עַד־יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא
כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: יב וַיִּרְבּוּ

אונקלוס

(ב) וַחֲזָא תַּמָּן יְהוּדָה בַּת גְּבַר תַּגָּרָא
וּשְׁמֵיהּ שׁוּעַ וְנַסְבָהּ וְעַאל לְוָתָהּ[א]:
(ג) וְעַדִּיאַת וִילֵידַת בָּר וּקְרָא יַת
שְׁמֵיהּ עֵר: (ד) וְעַדִּיאַת עוֹד וִילֵידַת
בָּר וּקְרַת יַת שְׁמֵיהּ אוֹנָן:
(ה) וְאוֹסִיפַת עוֹד וִילֵידַת בָּר וּקְרַת
יַת שְׁמֵיהּ שֵׁלָה וַהֲוָה בִּכְזִיב כַּד
יְלִידַת יָתֵיהּ: (ו) וּנְסִיב[ב] יְהוּדָה אִתְּתָא
לְעֵר בּוּכְרֵיהּ וּשְׁמָהּ תָּמָר: (ז) וַהֲוָה
עֵר בּוּכְרָא דִיהוּדָה בִּישׁ קֳדָם יְיָ
וַאֲמִיתֵיהּ יְיָ: (ח) וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן
עוֹל לְוַת אִתַּת אָחוּךְ וְיַבֵּם יָתָהּ
וְאָקִים זַרְעָא לְאָחוּךְ: (ט) וִידַע אוֹנָן
אֲרֵי לָא עַל שְׁמֵיהּ מִתְקְרֵי[ג] זַרְעָא
וַהֲוָה כַּד[ד] עָלֵיל לְוַת אִתַּת אָחוּהִי
וּמְחַבֵּל אוֹרְחֵיהּ[ה] עַל אַרְעָא בְּדִיל
דְּלָא[ו] לְקַיָּמָא זַרְעָא לְאָחוּהִי:
(י) וּבְאִישׁ קֳדָם[ז] יְיָ דְּעָבַד וְאָמִית אַף
יָתֵיהּ: (יא) וְאָמַר יְהוּדָה לְתָמָר
כַּלָתֵיהּ תְּבִי אַרְמְלָא בֵית אָבוּךְ עַד
דְּיִרְבֵּי שֵׁלָה בְּרִי אֲרֵי אָמַר דִּילְמָא
יְמוּת אַף הוּא כַּאֲחוּהִי וַאֲזָלַת תָּמָר
וִיתֵיבַת בֵּית אֲבוּהָא: (יב) וְסַגִּיאוּ

א. ונשאה ויכנס להיות עמה. ב. וישיא. ג. על שמו נקרא. ד. כאשר. ה. הרס דרכו. ו. כדי שלא. ז. לפני.

רש"י

(ב) **כנעני** - תגרא (פסחים נ ע"א): (ה) **והיה בכזיב** - שם המקום. ואומר אני, על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון היו תהיה לי כמו מַכְזָב (ירמיה טו יח), אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו (ישעיה נח יא). דאם לא כן מה בא להודיענו. וכב"ל (פפ"ה סי' ד) ראיתי ותקרא שמו שלה וגו' פסקת: (ז) **רע בעיני ה'** - כרעתו של אונן משחית זרעו, שנאמר באונן וימת גם אותו (להלן פסוק י), כמיתתו של ער מיתתו של אונן, ולמה היה ער משחית זרעו, כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה[מג]: (ח) **והקם זרע** - הבן יקרא על שם המת: (ט) **ושחת ארצה** - דם מבפנים וזורה מבחוץ[מד]: (יא) **כי אמר** וגו' - כלומר דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו: **כי אמר פן ימות** - מוחזקת היא זו שימותו אנשיה[מה]:

מקורי רש"י

לנו אל תהרגוהו ושמענו לו, אלו אמר לנו אל תמכרוהו נשמע לו, אלא אמר לנו לכו ונמכרנו לישמעאלים. ועמדו ונדוהו, שנאמר (שם לח) ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו. ולא היה לו לומר אלא וילך יהודה, שהיה לו ירידה מצד אחיו. **מג.** עי' יבמות (לד ע"ב): ער ואונן שמשו שלא כדרכן, מיתיבי, כל עשרים וארבעה חדש דש מבפנים וזורה מבחוץ, דברי ר' אליעזר. א"ל, הללו אינו אלא כמעשה ער ואונן. כמעשה ער ואונן ולא כמעשה ער ואונן. כמעשה ער ואונן, דכתיב והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה. ולא כמעשה ער ואונן דאילו התם שלא כדרכה, והכא כדרכה. בשלמא אונן דכתיב ביה ושחת ארצה, אלא ער מנלן, אמר רב נחמן בר יצחק, דכתיב וימת גם אותו. אף הוא באותו מיתה מת. בשלמא אונן, משום לא לו יהיה הזרע, אלא ער מאי טעמא עבד הכי, כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה. **מד.** עי' בראשית רבה (פרשה פה סי' ד): ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' שהיה חורש בגנות ומערה לאשפות. ועי' שם (סי' ה): אונן היה דש מפנים וזורה מבחוץ. **מה.** עי' שם (סי' ה): ויאמר יהודה לתמר כלתו, א"ר אלעזר אף על פי שאין נחש יש סימן כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו, רבנן אמרי בית תינוק ואשה, אף על פי שאין נחש יש סימן.

הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם
יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גֹּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ
הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה: יג וַיֻּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה
חָמִיךְ עֹלֶה תִמְנָתָה לָגֵז צֹאנוֹ: יד וַתָּסַר בִּגְדֵי
אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתִּתְעַלָּף וַתֵּשֶׁב
בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאָתָה
כִּי־גָדַל שֵׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
טו וַיַּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסָּתָה פָנֶיהָ:
טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הָבָה נָּא אָבוֹא
אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִוא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּן־
לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי: יז וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים
מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֵרָבוֹן עַד שָׁלְחֶךָ:
יח וַיֹּאמֶר מָה הָעֵרָבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לָךְ וַתֹּאמֶר
חֹתָמְךָ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן־לָהּ וַיָּבֹא

אונקלוס

יוֹמַיָּא וּמִיתַת בַּת שׁוּעַ אִתַּת יְהוּדָה
וְאִיתְנַחֵם יְהוּדָה וּסְלֵיק עַל גַּזְזֵי
עָנֵיהּ הוּא וְחִירָה רַחֲמֵיהּ עֲדוּלְמָאָה
לְתִמְנָת: (יג) וְאִיתְחַוָּאָה לְתָמָר
לְמֵימַר הָא חָמוּיִךְ סָלֵיק לְתִמְנַת
לְמֵגַז עָנֵיהּ: (יד) וְאַעֲדִיאַת לְבוּשֵׁי
אַרְמְלוּתָהּ מִינָהּ וְאִיתְכַּסִיאַת בְּעֵיפָּא
וְאִיתַקָּנַת[ח] וִיתֵיבַת בְּפָרְשׁוּת עַיְינִין
דִּי עַל אוֹרַח תִּמְנָת אֲרֵי חֲזַת אֲרֵי
רְבָה שֵׁלָה וְהִיא לָא אִיתְיְהֵיבַת לֵיהּ
לְאִיתּוּ: (טו) וַחֲזָאָהּ יְהוּדָה וַחֲשָׁבָהּ
כְּנִפְקַת בָּרָא[ט] אֲרֵי כַסִיאַת אַפָּאָהּ:
(טז) וּסְטָא לְוָתָהּ לְאוֹרְחָא וַאֲמַר
הָבִי כְּעַן[י] אֵיעוֹל לְוָתִיךְ אֲרֵי לָא
יְדַע אֲרֵי כַלָּתֵיהּ הִיא וַאֲמָרַת מָה
תִּתֵּן לִי אֲרֵי תֵיעוֹל לְוָתִי: (יז) וַאֲמַר
אֲנָא אֶשְׁלַח גַּדְיָא בַּר[יא] עִיזֵי מִן
עָנָא וַאֲמַרַת אִם תִּתֵּן מַשְׁכּוֹנָא עַד
דִּתִשְׁלַח: (יח) וַאֲמַר מָה מַשְׁכּוֹנָא
דְּאִתֵּן לִיךְ וַאֲמַרַת עִיזְקָתָךְ וְשׁוּשִׁיפָךְ
וְחוּטְרָךְ דִּי בִּידָךְ וִיהַב לָהּ וְעַאל

ח. ונתקנה. ט. כיצאנית. י. עתה. יא. בן.

רש"י

(יב) **ויעל על גוזזי צאנו** - ויעל תמנתה לעמוד על גוזזי לאנו: (יג) **עלה תמנתה** - ובשמשון הוא אומר וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וגו' תִּמְנָתָה (שופטים יד ה), בשפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן[מו]: (יד) **ותתעלף** - כסתה פניה שלא יכיר בה: **ותשב בפתח עינים** - בפתיחת עיניים, בפרשת דרכים שעל דרך תמנתה. ורבותינו דרשו, בפתחו של אברהם אבינו, שכל עיניים מצפות לראותו[מז]: **כי ראתה כי גדל שלה** וגו' - לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בניס: (טו) **ויחשבה לזונה** - לפי שיושבת בפרשת דרכים: **כי כסתה פניה** - ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותינו, כי כסתה פניה, כשהיתה בבית חמיה היתה לצועה, לפיכך לא תשדה[מח]: (טז) **ויט אליה אל הדרך** - מדרך שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה. ובלשון לע"ז דשטורני"ר: **הבה נא** - הכיני עצמך ודעתך לכך. כל לשון הבה לשון הזמנה הוא[מט], חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה. ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם: (יז) **ערבון** - משכון: (יח) **חתמך ופתילך** - עזקתך ושושיפך (ת"א), טבעת שאתה חותם

מקורי רש"י

מו. עי' סוטה (י ע"א): כתיב וירד שמשון תמנתה וכתיב הנה חמיך עולה תמנתה א"ר אלעזר שמשון שנתגנה בה כתיב ביה ירידה יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עליה ר' שמואל בר נחמני אמר שתי תמנאות היו חדא בירידה וחדא בעליה רב פפא אמר חדא תמנה הואי דאתי מהאי גיסא ירידה ודאתי מהאי גיסא עליה כגון ורדוניא ובי בארי ושוקא דנרש. **מז.** עי' שם: ותשב בפתח עינים, א"ר אלכסנדרי, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. ר' חנין א"ר, מקום הוא ששמו עינים. וכן הוא אומר, תפוח והעינם. **מח.** עי' בראשית רבה (פרשה פה סי' ח): ויראה יהודה א"ר חייא בר זבדא צריך אדם להזהר עצמו באחות אשתו ובקרובותיו שלא יכשל באחת מהם, ממי אתה למד מיהודה, ויראה יהודה וגו', למה כי כסתה את פניה עד שהיא בבית חמיה. ד"א ויראה יהודה לא השגיח כיון שכסתה פניה, אמר אילו היתה זונה היתה מכסה פניה. **מט.** עי' זהר ח"ב יח ע"א.

אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ׃ יט וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ וַתָּסַר צְעִיפָהּ
מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ׃ כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה
אֶת־גְּדִי הָעִזִּים בְּיַד רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי לָקַחַת
הָעֲרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מְצָאָהּ׃ כא וַיִּשְׁאַל
אֶת־אַנְשֵׁי מְקֹמָהּ לֵאמֹר אַיֵּה הַקְּדֵשָׁה הִוא
בָּעֵינַיִם עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה׃
כב וַיָּשָׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מְצָאתִיהָ וְגַם
אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה׃
כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיֶה לָבוּז הִנֵּה
שָׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מְצָאתָהּ׃ כד וַיְהִי ׀
כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיֻּגַּד לִיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָה תָּמָר
כַּלָּתֶךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לִזְנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
הוֹצִיאוּהָ וְתִשָּׂרֵף׃ כה הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה
אֶל־חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה

אונקלוס

לְוָתָהּ וְעַדְיָאת לֵיהּ׃ (יט) וְקָמַת
וַאֲזָלַת וְאַעֲדְיָאת עֵיפָהּ מִינָהּ
וּלְבֵישַׁת לְבוּשֵׁי אַרְמְלוּתָהּ׃
(כ) וְשַׁדַּר יְהוּדָה יַת גַּדְיָא בַּר־[יב] עִיזֵי
בְּיַד רַחֲמֵיהּ עֲדוּלָמָאָה לְמִיסַּב
מַשְׁכּוֹנָא מִידָּא דְּאִתְּתָא וְלָא
אַשְׁכַּחָהּ׃ (כא) וּשְׁאֵיל יַת אֱנָשֵׁי
אַתְרָהּ לְמֵימַר אָן מְקַדַּשְׁתָּא דְּהִיא
בְּעַיְינִין עַל אוֹרְחָא וַאֲמָרוּ לֵית הָכָא
מְקַדַּשְׁתָּא[יג]׃ (כב) וְתָב לְוַת יְהוּדָה
וַאֲמַר לָא אַשְׁכַּחִיתָהּ וְאַף אֱנָשֵׁי
אַתְרָא אָמְרוּ לֵית הָכָא מְקַדַּשְׁתָּא[יד]׃
(כג) וַאֲמַר יְהוּדָה תִּסַּב לָהּ דִּילְמָא
נְהֵי לְחוּךְ הָא שַׁדָּרִית גַּדְיָא הָדֵין וְאַתְּ
לָא אַשְׁכַּחְתָּהּ׃ (כד) וַהֲוָה כְּתַלְתּוּת
יַרְחַיָּא וְאִתְחַוָּה לִיהוּדָה לְמֵימַר
זַנְיָאת תָּמָר כַּלָּתֵךְ וְאַף הָא מְעַדְיָא
מִזְנוּתָא וַאֲמַר יְהוּדָה אַפְּקוּהָ
וְתִיתּוֹקֵד׃ (כה) הִיא מִיתַּפְקָא וְהִיא
שְׁלָחַת לְוַת חֲמוּהָא לְמֵימַר לִגְבַר
דְּאִילֵין דִּילֵיהּ מִינֵיהּ[טו] אֲנָא מְעַדְיָא

יב. בן. יג. אין כאן קדשה. יד. אין כאן קדשה. טו. ממנו.

רש"י

בה ושמלתך שאתה מתכסה בה: ותהר לו - גבורים כיוצא בו וצדיקים כיוצא בו[נא]: (כא) הקדשה - מקודשת ומזומנת לזנות: (כג) תקח לה - יהיה שלה מה שבידה: פן נהיה לבוז - אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי: הנה שלחתי הגדי הזה - לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמזהו גם אותו בגדי עזים[נב]: (כד) כמשלש חדשים - רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם[נג]. ולשון כמשלש חדשים, כהשתלש החדשים, כמו ומִשְׁלוֹשַׁ מָנוֹת (אסתר ט יט), מִשְׁלוֹשַׁ יָדָם (ישעיה יח יד). וכן תרגם אונקלוס כתלתות ירחיא: הרה לזנונים - שם דבר, מעוברת. כמו אִשָּׁה הָרָה (שמות כא כב), וכמו בָּרָה כַּחַמָּה (שיר השירים ו י): ותשרף - אמר אפריס מקשאה משום רבי מאיר, בתו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה בשריפה (נ"ר פפ"ה סי' י): (כה) הוא מוצאת - להשרף: והיא שלחה אל חמיה - לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה לו. אמרה אם יודה מעצמו יודה, ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו. מכאן אמרו, נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים[נג]:

מקורי רש"י

נא. עי' בראשית רבה (פרשה פה סי' ט): המשיח המד"א (ישעיה יא) ויצא חוטר מגזע ישי (תהלים קי), מטה עוזך ישלח ה' מציון ויתן לה וגו'. ותהר לו, גבורים כיוצא בו וצדיקים כיוצא בו. **נב.** עי' שם: וישלח יהודה וגו', יהודה בר נחמן בשם ריש לקיש (משלי ח) משחקת בתבל ארצו משחקת לפניו בכל עת, התורה שהיא משחקת על הבריות, אמר הקדוש ברוך הוא ליהודה אתה רמית באביך בגדי עזים חייך שתמר מרמה בך בגדי עזים. **נג.** עי' שם (סי' י): סומכוס אומר בשם רבי מאיר, מנין שאין העובר ניכר במעי האשה אלא עד שלשה חדשים, מהכא, ויהי כמשלש חדשים. ר"ה בשם ר' יוסי, לא סוף שלשה של ימים, אלא רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. **נג.** עי' סוטה (י ע"ב): והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ותימא ליה מימר, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, ואמרי לה, אמר רב חנא בר ביזנא, אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. מנלן, מתמר.

אונקלוס

וַאֲמָרַת אִשְׁתְּמוֹדַע כְּעַן[טז] דְּמָן עִזְקֶתָא וְשׁוֹשִׁיפָא וְחוּטְרָא הָאִילֵין: (כו) וְאִשְׁתְּמוֹדַע יְהוּדָה וַאֲמַר זַכָּאָה מִנִּי מְעַדְּיָא[יז] אֲרֵי עַל כֵּן לָא יְהָבִיתָהּ לְשֵׁלָה בְּרִי וְלָא אוֹסִיף עוֹד לְמִידְעָהּ: (כז) וַהֲוָה בְּעִידַן מֵילְדָהּ וְהָא תְּיוּמִין בְּמֵעָהָא: (כח) וַהֲוָה בְּמֵילְדָהּ וִיהַב יְדָא וּנְסִיבַת חַיְיתָא וּקְטָרַת עַל יְדֵיהּ זְהוֹרִיתָא לְמֵימַר דֵּין נְפַק קַדְמָאָה: (כט) וַהֲוָה כַּד אָתֵיב יְדֵיהּ וְהָא נְפַק אָחוּהִי וַאֲמָרַת מַה תְּקוֹף סַגִּי[יח] עֲלָךְ לְמִיתְקַף[יט] וּקְרָא שְׁמֵיהּ פָּרֶץ: (ל) וּבָתַר כֵּן נְפַק אָחוּהִי דִּי עַל יְדֵיהּ זְהוֹרִיתָא וּקְרָא שְׁמֵיהּ זָרַח:

וַתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: כו וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְנִי וְלֹא־יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ: כז וַיְהִי בְּעֵת לִדְתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ: כח וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֶּן־יָד וַתִּקַּח הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה: כט וַיְהִי | כְּמֵשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ: ל וְאַחַר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ס חמישי

טז. עתה. יז. ההריון. יח. ההתגברות הרבה. יט. להתגבר.

רש"י

הכר נא - אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות[נד]: (כו) צדקה - בדבריה: ממני - היא מעוברת. ורז"ל דרשו, שילאה בת קול ואמרה ממני ומאתי ילאו הדברים, לפי שהיתה נועה בבית חמיה גזרתי שילאו ממנה מלכים, ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל[נה]: כי על כן לא נתתיה - כי בדין עשתה, על אשר לא נתתיה לשלה בני: ולא יסף עוד - יש אומרים לא הוסיף[נו], ויש אומרים לא פסק[נז]. (וחבירו גבי אלדד ומידד, ולא יספו ומתרגמינן ולא פסקו): (כז) בעת לדתה - וברבקה הוא אומר וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת (לעיל כה כד), להלן למלאים וכאן לחסרים[נח]: והנה תאומים - מלא, ולהלן (שם) תוֹמִם חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם צדיקים[נט]: (כח) ויתן יד - הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו הַשָּׁנִי החזירה: (כט) פרצת - חזקת עליך חוזק[ס]: (ל) אשר על ידו השני - ארבע ידות כתובות כאן, כנגד ארבע חרמים שמעל עכן שילא ממנו. ויש אומרים, כנגד ארבעה דברים שלקח, אדרת שנער ושני חתיכות כסף של מאתים שקלים ולשון זהב[סא]: ויקרא שמו זרח - על שם זריחת מראית השני:

מקורי רש"י

נד. עי' שם: הכר נא, למי נא, אין נא אלא לשון בקשה. אמרה ליה, בבקשה ממך, הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני. **נה.** עי' שם: צדקה ממני. מנא ידע, יצתה בת קול ואמרה, ממני יצאו כבושים. **נו.** עי' ספרי (בהעלותך פיסקא פח): ויכר יהודה, ויאמר צדקה ממני. והמקום הכתיב על ידו ולא יסף עוד לדעתה, כיון שידע שכלתו היא לא יסף עוד לדעתה. **נז.** עי' סוטה (י ע"ב): ולא יסף עוד לדעתה, אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, כיון שידעה שוב לא פסק ממנה. כתיב הכא ולא יסף עוד לדעתה, וכתיב התם קול גדול ולא יסף. **נח.** עי' בראשית רבה (פרשה פה סי' יג): ויהי בעת לדתה, כאן חסרים ולהלן מלאים והנה תאומים בבטנה, תאומים מלא. כאן שניהם צדיקים, ולהלן כתיב תומים חסר, אחד צדיק ואחד רשע. **נט.** עי' הערה הקודמת. **ס.** עי' תרגום: מא תקוף סגי עלך למתקף. **סא.** עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז יח): ויהי כמשיב ידו, אשר על ידו השני, כמה ידות כתיב כאן, רבי יודן אומר ארבעה, כנגד ארבעה חרמים שהוא עתיד לפשוט ידו בהם. חרמו של עמלק וחרמו של סיחון ועוג וחרמו של יריחו וחרמו של כנעניים. רבי הונא אמר כנגד ארבעה דברים שהוא עתיד ליטול מן החרם שנאמר וארא בשלל וגו'. ועי' בראשית רבתי (וישב): ר' יודן אמר ד' ידות כתיב כאן כנגד ד' חרמים שבנו של זרח עתיד לפשוט ידו בהם. הא כיצד, ויהי בלדתה ויתן יד (לח כח), כנגד חרמו של עמלק, ויתן יד, זה עכן שלקח מן החרם. ותקח המילדת (שם), זה יצר הרע המוליד מעשים רעים לאדם הזה, ותקשור על ידו שני (שם), זה חרם של כנענים שפשט ידו בחרם ולקח ממנו. ומנין שהחרימו את הכנענים שנאמר ויתן את הכנעני ויחרם אתהם (במדבר כא ג). ומ"ש ותקשור על ידו שני, כיון ששנה בחטא נקשר בידו שנעשה לו כהתר. לאמר זה יצא ראשונה (לח כח) זה יצא לתרבות רעה ראשונה שהוא מעל בחרם ראשונה. ויהי כמשיב ידו (לח כט), כנגד חרם של סיחון ועוג שפשט ידו בהם. ומנין שהחרימו ישראל בסיחון שנאמר ונחרם את כל עיר מתים (דברים ב לד), ובעוג כתיב ונחרם אותם (שם ג ו). ולפי שבפרק אחד היה לכך חשב לשני החרמים כאחד, והיינו דכתיב ויהי כמשיב ידו שלקח פעם אחת והושיב ידו שניה. ואחר יצא אחיו, כנגד חרם של יריחו שפשט ידו בו. ומהו ואחר יצא אחיו, בחרם האחרון יצא לסקילה, שלא החרימו עוד ישראל בכל העיירות שלקחו. אשר על ידו השני, זה החטא שנקרא שני שנאמר אם יהיה חטאיכם כשנים (ישעיה א יח).

לט א וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר
סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד
הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה: ב וַיְהִי יְהוָה
אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי: ג וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־
הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ: ד וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן
בְּעֵינָיו וַיְשָׁרֵת אֹתוֹ וַיַּפְקִדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשׁ־לוֹ
נָתַן בְּיָדוֹ: ה וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל
כָּל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי
בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ
בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה: ו וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף
וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה כִּי אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא
אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה: ששי

אונקלוס

(א) וְיוֹסֵף אִיתְּחַת לְמִצְרָיִם וְזַבְּנֵיהּ
פּוֹטִיפַר רַבָּא[א] דְּפַרְעֹה רַב קָטוֹלַיָּא[ב]
גַּבְרָא מִצְרָאָה מִיַּד דַּעֲרָבָאֵי דִּי
אַחֲתוּהִי תַּמָּן: (ב) וַהֲוָה מֵימְרָא[ג]
דַּיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ[ד] דְּיוֹסֵף וַהֲוָה גְּבַר
מַצְלָח וַהֲוָה בְּבֵית רִבּוֹנֵיהּ מִצְרָאָה:
(ג) וַחֲזָא רִבּוֹנֵיהּ אֲרֵי מֵימְרָא[ה]
דַּיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ[ו] וְכֹל דְּהוּא עָבֵד יְיָ
מַצְלַח בִּידֵיהּ: (ד) וְאַשְׁכַּח יוֹסֵף
רַחֲמִין בְּעֵינוֹהִי וְשַׁמֵּשׁ יָתֵיהּ וּמַנְיֵהּ
עַל בֵּיתֵיהּ וְכָל דְּאִית לֵיהּ מְסַר
בִּידֵיהּ: (ה) וַהֲוָה מֵעִידַן דְּמַנִּי יָתֵיהּ
בְּבֵיתֵיהּ וְעַל כָּל דְּאִית לֵיהּ וּבָרֵיךְ
יְיָ יַת בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף
וַהֲוָה בִּרְכָתָא דַּיְיָ בְּכָל דְּאִית לֵיהּ
בְּבֵיתָא וּבְחַקְלָא: (ו) וּשְׁבַק כָּל דְּלֵיהּ
בִּידָא דְּיוֹסֵף וְלָא יְדַע עִמֵּיהּ מִדַּעַם
אֶלָּהֵן לַחֲמָא דִּי הוּא אָכֵיל וַהֲוָה
יוֹסֵף שַׁפִּיר בְּרֵיוָא וְיָאֵי[ז] בְּחֶזְוָא:

א. שר. ב. שר ההורגים. ג. דבר. ד. בעזרתו. ה. דבר. ו. בעזרתו. ז. בתואר ונאה.

רש"י

לט (א) **ויוסף הורד** - מוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך שבשבילו הורידוהו מגדולתו. ועוד כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באסטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה[סב]: (ג) **כי ה' אתו** - שם שמים שגור בפיו[סג]: (ד) **וכל יש לו** - הרי לשון קצר, חסר אשר: (ו) **ולא ידע אתו מאומה** - לא היה נותן לבו לכלום: **כי אם הלחם** - היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקיה[סד]: **ויהי יוסף יפה תאר** - כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר

מקורי רש"י

הא למדת בה' חרמים מעל עכן בד' פרקים כנגד ד' ידות, דכתיב אנכי חטאתי (יהושע ז כ), הרי חד, כזאת כזאת (שם) הרי תלתא, וכזאת וכזאת הרי חמשה. ר' הונא אמר למה נכתבו ד' ידות בזרח כנגד ד' דברים שלקח עכן מן החרם הה"ד ואראה בשלל אדרת שנער (שם כא), חד, ומאתים שקלים כסף (שם), תרין, ולשון זהב אחד (שם), הרי תלתא. היכן הוא הד', א"ר הונא לשון הזהב היה מונח בתרפים ולקח עכן את התרפים והוציא לשון הזהב מפיו והשליך התרפים, ועל שאחז בתרפים חשוב ליה ד' כנגד שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז כו). וזה לשון שקץ ולא תעב אלא לקח האדרת הפרוסה לפניהם והכסף שמקריבין לפניהם ולשון הזהב שהיה מונח בפיו שכתוב עליו שם טומאה. ולפי שלא גנב אלא ג' דברים לכך חלק ד' הידות בג' מקראות ואלו [הם] ויהי בלדתה ויתן יד, ויהי כמשיב ידו, אשר על ידו השני. **סב.** עי' בראשית רבה (פרשה פה סי' ב): ויהי בעת ההיא, ולא היה צריך קרייה למימר אלא ויוסף הורד מצרימה. ומפני מה הסמיך פרשה זו לזו, רבי אלעזר ור' יוחנן. רבי אלעזר אמר, כדי לסמוך ירידה לירידה. רבי יוחנן אמר, כדי לסמוך הכר להכר. ר"ש בר נחמן אמר, כדי לסמוך מעשה תמר למעשה אשתו של פוטיפר. מה זו לשם שמים, אף זו לשם שמים. דא"ר יהושע בן לוי, רואה היתה באסטרולוגין שלה שהיא עתידה להעמיד ממנו בן ולא היתה יודעת אם ממנה אם מבתה. הה"ד מודיעים לחדשים מאשר יבואו עליך (ישעיה מז יג). **סג.** מדרש תנחומא (וישב סימן ח): וכי פוטיפר רשע היה רואה שהקב"ה עמו, ומה הוא כי ה' אתו, אלא שלא היה שמו של הקדוש ברוך הוא זז מפיו. היה נכנס לשמשו והוא היה מלחש ואומר, רבון העולם אתה הוא בטחוני, אתה הוא פטרוני, תני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש, שמא כשפים אתה עושה לי, והוא משיבו לא אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך, לפיכך כתיב וירא אדוניו כי ה' אתו. **סד.** עי' בראשית רבה (פרשה ע סי' ד): ונתן לי לחם לאכול מגילוי עריות, המד"א ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל, לשון נקי.

ז וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו
אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי:
ח וַיְמָאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי
לֹא־יָדַע אִתִּי מַה־בַּבָּיִת וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן
בְּיָדִי: ט אֵינֶנּוּ גָדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׂךְ
מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם־אוֹתְךָ בַּאֲשֶׁר אַתְּ־אִשְׁתּוֹ
וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי
לֵאלֹהִים: י וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם | יוֹם
וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ:
יא וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת
מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת:
יב וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
בִּגְדוֹ בְיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: יג וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ

אונקלוס

(ז) וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵין
וּזְקָפַת אִתַּת רִבּוֹנֵיהּ יַת עֵינָהָא לְוַת
יוֹסֵף וַאֲמַרַת שְׁכוּב עִמִּי: (ח) וְסָרֵיב
וַאֲמַר לְאִיתַּת רִבּוֹנֵיהּ הָא רִבּוֹנִי לָא
יְדַע עִמִּי מַה בְּבֵיתָא וְכֹל דְּאִית לֵיהּ
מְסַר בִּידִי: (ט) לֵיתוֹהִי רַב בְּבֵיתָא
הָדֵין מִנִּי וְלָא מְנַע מִינִּי מִדַּעַם אֱלָהֵן
יָתִיךְ בְּדִיל דְּאַתְּ אִתְּתֵיהּ וְאֵיכְדֵין
אֶעֱבֵיד בִּישְׁתָּא רַבְּתָא הָדָא וְאֶחוֹב
קֳדָם[ח] יְיָ: (י) וַהֲוָה כַּד מַלִּילַת עִם
יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלָא קַבֵּל מִינָהּ לְמִשְׁכַּב
לְוָתָהּ לְמֶהֱוֵי עִמָּהּ: (יא) וַהֲוָה
בְּיוֹמָא[ט] הָדֵין וְעָאל לְבֵיתָא לְמִבְדַּק
בְּכִתְבֵי חוּשְׁבְּנֵיהּ וְלֵית אֱינַשׁ מֵאֱנָשֵׁי
בֵּיתָא תַּמָּן בְּבֵיתָא: (יב) וְאָחַדְתֵּיהּ
בִּלְבוּשֵׁיהּ לְמֵימַר שְׁכוּב עִמִּי
וְשַׁבְקֵיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ בִּידָהּ וַעֲרַק
וּנְפַק לְשׁוּקָא[י]: (יג) וַהֲוָה כַּד חֲזַת

ח. לפני. ט. ביום. י. לבדוק בכתבי חשבונו. יא. לשוק.

רש"י

הקדוש ברוך הוא אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדובים[סה]. מיד: (ז) **ותשא אשת אדוניו וגו'** - כל מקום שנאמר אחר סמוך[סו]: (ט) **וחטאתי לאלהים** - בני נח נצטוו על העריות (סנהדרין נו ע"ב): (י) **לשכב אצלה** - אפילו בלא תשמיש[סז]: **להיות עמה** - לעולם הבא (יומא לה ע"ב): (יא) **ויהי כהיום הזה** - כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום לחוק יום איד שלהם, שהלכו כולם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך[סח]: **לעשות מלאכתו** - רב ושמואל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (לו ע"ב)[סט]:

מקורי רש"י

סה. עי' שם (פרשה פז סי' ג): ותשא אשת אדוניו את עיניה, מה כתיב למעלה מן הענין, ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה. לגבור שהיה עומד בשוק וממשמש בעיניו ומתקן בשערו ומתלה בעקיבו, אמר לי נאה לי יאי נאה גבור. אמרו ליה, אי את גבור, אי את יאי, הא דובא קמך, קום קפחינה. **ועי'** מדרש תנחומא (וישב סימן ח): ומה וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו היה מוזג לרבו קונדיטין והוא אומר לו מה מזגת לי הוא אומר קונדיטין וכו' כיון שראה רבו כן, מסר כל המפתחות ולא היה יודע אחריו כלום, שכן אמר הן אדוני לא ידע אתי מה בבית, כיון שראה יוסף את עצמו בכך התחיל אוכל ושותה מסלסל בשערו ואומר ברוך המקום שהשכיחני בית אבי, א"ל הקדוש ברוך הוא אביך מתאבל עליך בשק ואפר ואתה אוכל ושותה ומסלסל בשערך הרי אדונתך מזדווגת לך ומצירה לך, לכך כתיב ותשא אשת אדוניו. **סו.** עי' בראשית עי' בראשית רבה (פרשה מד פסקה ה): רבי יודן ורבי הונא תרויהון בשם רבי יוסי בן זימרא רבי יודן אמר, בכל מקום שנאמר אחרי סמוך אחר מופלג. ור' הונא אמר, בכל מקום שנאמר אחר סמוך אחרי מופלג. **סז.** עי' שם (פרשה פז סי' ו): ולא שמע אליה, אפילו בשכיבה בלא תשמיש. **סח.** עי' סוטה (לו ע"ב): תנא דבי ר' ישמעאל, אותו היום יום חגם היה, והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם. והיא אמרה להן חולה היא, אמרה, אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה. **סט.** ז"ל: ויבא הביתה לעשות מלאכתו, רב ושמואל. חד אמר לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו נכנס. וכו' ותתפשהו בבגדו לאמר וגו', באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון. אמר לו יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות, דכתיב ורועה זונות יאבד הון, מיד ותשב באיתן קשתו. א"ר יוחנן משום ר' מאיר, ששבה קשתו לאיתנו.

כִּי־עָזַב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה: יד וַתִּקְרָא
לְאַנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ
אִישׁ עִבְרִי לְצַחֶק בָּנוּ בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וָאֶקְרָא
בְּקוֹל גָּדוֹל: טו וַיְהִי כְשָׁמְעוֹ כִּי־הֵרִימֹתִי קוֹלִי
וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:
טז וַתַּנַּח בִּגְדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ:
יז וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי
הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ לָּנוּ לְצַחֶק בִּי: יח וַיְהִי
כַּהֲרִימִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס
הַחוּצָה: יט וַיְהִי כִשְׁמֹעַ אֲדֹנָיו אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ
אֲשֶׁר דִּבְּרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי
עַבְדֶּךָ וַיִּחַר אַפּוֹ: כ וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ
אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסִירֵי אסורי כתיב
הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר: כא וַיְהִי
יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חָסֶד וַיִּתֶּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי שַׂר
בֵּית־הַסֹּהַר: כב וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף
אֵת כָּל־הָאֲסִירִם אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: כג אֵין | שַׂר
בֵּית־הַסֹּהַר רֹאֶה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בַּאֲשֶׁר
יְהוָה אִתּוֹ וַאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ: פ שביעי

אונקלוס

אֲרֵי שַׁבְקֵיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ בִּידָהּ וַעֲרַק
לְשׁוּקָא[כב]: (יד) וּקְרַת לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ
וַאֲמַרַת לְהוֹן לְמֵימָר חֲזוֹ אַיְתִי
לָנָא גַּבְרָא עִבְרָאָה לְחַיָּכָא בָּנָא
עַאל לְוָתִי לְמִשְׁכַּב עִמִּי וּקְרֵית
בְּקָלָא רָמָא[ג]: (טו) וַהֲוָה כַּד
שְׁמַע אֲרֵי אֲרֵימִית קָלִי וּקְרֵית
וְשַׁבְקֵיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ לְוָתִי וַעֲרַק וּנְפַק
לְשׁוּקָא[ד]: (טז) וַאֲחַתְתֵּיהּ לִלְבוּשֵׁיהּ
לְוָתָהּ עַד דְּעַאל רִבּוֹנֵיהּ לְבֵיתֵיהּ:
(יז) וּמַלֵּילַת עִמֵּיהּ כִּפְתְגָמַיָּא הָאִילֵּין
לְמֵימָר עַאל לְוָתִי עַבְדָּא עִיבְרָאָה דִּי
אַיְתֵיתָא לָנָא לְחַיָּכָא בִּי: (יח) וַהֲוָה
כַּד אָרִימִית קָלִי וּקְרֵית וְשַׁבְקֵיהּ
לִלְבוּשֵׁיהּ לְוָתִי וַעֲרַק לְשׁוּקָא[ט]:
(יט) וַהֲוָה כַּד שְׁמַע רִבּוֹנֵיהּ יַת
פִּתְגָמֵי אִתְּתֵיהּ דִּי מַלֵּילַת עִמֵּיהּ
לְמֵימָר כִּפְתְגָמַיָּא הָאִילֵּין עָבַד לִי
עַבְדָּךְ וּתְקִיף[ט] רוּגְזֵיהּ: (כ) וּדְבַר
רִבּוֹנֵיהּ דְּיוֹסֵף יָתֵיהּ וִיהָבֵיהּ בְּבֵית
אֲסִירֵי אַתְרָא דַּאֲסִירֵי דְּמַלְכָּא אֲסִירִין
וַהֲוָה תַּמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי: (כא) וַהֲוָה
מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ[י] דְּיוֹסֵף וּנְגַד
לֵיהּ[יא] חִסְדָּא וִיהָבֵיהּ לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי
רַב בֵּית אֲסִירֵי: (כב) וִיהַב רַב בֵּית
אֲסִירֵי בִּידָא דְּיוֹסֵף יַת כָּל אֲסִירַיָּא
דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְיַת כָּל דְּעַבְדִּין
תַּמָּן עַל מֵימְרֵיהּ הֲוָה מִיתְעָבֵיד[יב]:
(כג) לֵית רַב בֵּית אֲסִירֵי חָזֵי יַת
כָּל סוּרְחָנֵי[כ] בִּידֵיהּ בִּדְמֵימְרָא דַּיְיָ
בְּסַעֲדֵיהּ[כא] וְדִי הוּא עָבֵיד יְיָ מַצְלָח:

יב. לשוק. יג. רם. יד. לשוק. טו. לשוק. טז. והתגבר. יז. דבר ה׳ בעזרתו. יח. ונמשך לו. יט. מדברו היה נעשה.
כ. פשע. כא. כשדבר ה׳ בעזרתו.

רש״י

(יד) **ראו הביא לנו** - הרי זה לשון קצרה, הביא לנו ולא פירש מי הביאו, ועל דעתה אומרת כן: **עברי** - מעבר הנהר מבני עבר: (טז) **אדניו** - של יוסף: (יז) **בא אלי** - לצחק בי העבד העברי אשר הבאת לנו: (יט) **ויהי כשמוע אדניו וגו׳** - בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך, עניני תשמיש כאלה[ע]: (כא) **ויט אליו חסד** - שהיה מקובל לכל רואיו. לשון כלה נאה וחסודה שבמשנה (כתובות יז ע״ב): (כב) **הוא היה עושה** - כתרגומו, במימריה הוה מתעביד: (כג) **באשר ה׳ אתו** - בשביל שה׳ אתו:

מקורי רש״י

ע. עי׳ בראשית רבה (פרשה פז סי׳ ט): כדברים האלה, רבי אבהו אמר, בשעת תשמיש.

מ א וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֹפֶה לַאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם:
ב וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שַׂר הַמַּשְׁקִים
וְעַל שַׂר הָאֹפִים: ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית
שַׂר הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף
אָסוּר שָׁם: ד וַיִּפְקֹד שַׂר הַטַּבָּחִים אֶת־יוֹסֵף אִתָּם
וַיְשָׁרֵת אֹתָם וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמָר: ה וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם
שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן
חֲלֹמוֹ הַמַּשְׁקֶה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר: ו וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף
בַּבֹּקֶר וַיַּרְא אֹתָם וְהִנָּם זֹעֲפִים: ז וַיִּשְׁאַל אֶת־
סְרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו
לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם: ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
חֲלוֹם חָלַמְנוּ וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף
הֲלוֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים סַפְּרוּ־נָא לִי: ט וַיְסַפֵּר
שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ

אונקלוס

(א) וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵין סְרָחוּ שַׁקְיָא דְּמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְנַחְתּוֹמָא לְרִבּוֹנְהוֹן לְמַלְכָּא דְּמִצְרָיִם: (ב) וּרְגֵיז פַּרְעֹה עַל תְּרֵין רַבְרְבָנוֹהִי[א] עַל רַב שָׁקֵי וְעַל רַב נַחְתּוֹמֵי: (ג) וִיהַב יַתְהוֹן בְּמַטְרַת בֵּית רַב קָטוֹלַיָּא[ב] בְּבֵית[ג] אֲסִירֵי אַתְרָא דִּי יוֹסֵף אָסִיר תַּמָּן: (ד) וּמַנִּי רַב קָטוֹלַיָּא[ד] יַת יוֹסֵף עִמְּהוֹן וְשַׁמֵּשׁ יַתְהוֹן וַהֲווֹ יוֹמִין בְּמַטְרָא: (ה) וְחָלְמוּ חֶלְמָא תַּרְוֵיהוֹן גְּבַר חֶלְמֵיהּ בְּלֵילְיָא חָד גְּבַר כְּפוּשְׁרָן חֶלְמֵיהּ שַׁקְיָא וְנַחְתּוֹמָא דִּי לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם דַּאֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי: (ו) וַאֲתָא לְוָתְהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא יַתְהוֹן וְהָא אִינוּן נְסִיסִין: (ז) וּשְׁאֵיל יַת רַבְרְבֵי[ה] פַּרְעֹה דְּעִמֵּיהּ בְּמַטְרַת בֵּית רִבּוֹנֵיהּ לְמֵימָר מָה דֵּין אַפֵּיכוֹן בִּישִׁין יוֹמָא דֵּין: (ח) וַאֲמָרוּ לֵיהּ חֶלְמָא חֲלַמְנָא וּפָשַׁר לֵית לֵיהּ וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הֲלָא מִן קֳדָם[ו] יְיָ פּוּשְׁרָן אִישְׁתָּעוּ כְעַן[ז] לִי: (ט) וְאִישְׁתָּעֵי רַב שָׁקֵי יַת חֶלְמֵיהּ לְיוֹסֵף וַאֲמַר לֵיהּ

א. שריו. ב. ההורגים. ג. בבית.
ד. ההורגים. ה. שרי. ו. מלפני. ז. עתה.

רש"י

מ (א) **אחר הדברים האלה** - לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו (בגנותו), הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו. ועוד, שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם[עא]: **חטאו** - זה נמצא זבוב בפיילי פוטירין שלו, וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו[עב]: **והאפה** - את פת המלך, ואין לשון אפייה אלא בפת. ובלע"ז פיסטו"ר: (ד) **ויפקד שר הטבחים וגו'** - להיות אתם: **ויהיו ימים במשמר** - שנים עשר חדש[עג]: (ה) **ויחלמו חלום שניהם** - ויחלמו שניהם חלום, זהו פשוטו. ומדרשו, כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חבירו. וזה שנאמר (להלן פסוק טז) **וַיַּרְא שַׂר הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתָר**[עד]: **איש כפתרון חלומו** - כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם: (ו) **זעפים** - עצבים, כמו **סַר וְזָעֵף** (מלכים א' כ מג), **זַעַף ה' אֶשָּׂא** (מיכה ז ט):

מקורי רש"י

עא. עי' שם (פרשה פח סי' א): מכל פשעי הצילני וגו' זה יוסף, לפי שכתוב בו ותקרא לאנשי ביתה וגו', נתנה אותו בפיהם של כולם. אמר הקב"ה, מוטב שיפנו אלו באלו ואל יפנו לצדיק הזה. הה"ד, ויהי אחר הדברים האלה חטאו וגו'. **עב.** עי' שם (סי' ב): רבנן אמרי, שר המשקים זבוב נמצא בתוך פיילי פוטירין שלו, שר האופים צרור נמצא בתוך גלוסקין שלו. הה"ד חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם, בתשמיש אדוניהם. **עג.** עי' (נזיר ד ע"ב): תניא, רבי אומר, אבשלום נזיר עולם היה, שנאמר, ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון, ומגלח אחד לשנים עשר חדש, שנא', ויהי מקץ ימים לימים, ויליף ימים ימים מבתי ערי חומה, מה התם י"ב חדש, אף כאן י"ב חדש. **עד.** עי' בראשית רבה (פרשה פח סי' ד): ויחלמו חלום שניהם וגו' רבי חייא בר אבא אמר חלמא ופתרוניה דחלם חבריה.

בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה־גֶפֶן לְפָנָי: י וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם
וְהִוא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ הִבְשִׁילוּ אַשְׁכֹּלֹתֶיהָ
עֲנָבִים: יא וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי וָאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים
וָאֶשְׂחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פַּרְעֹה וָאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס
עַל־כַּף פַּרְעֹה: יב וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרֹנוֹ
שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יג בְּעוֹד |
שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשֶׁךָ וַהֲשִׁיבְךָ
עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַתָּ כוֹס־פַּרְעֹה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן
אֲשֶׁר הָיִיתָ מַשְׁקֵהוּ: יד כִּי אִם־זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ
כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָּא עִמָּדִי חָסֶד וְהִזְכַּרְתַּנִי
אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתַנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה: טו כִּי־
גְנֹב גֻּנַּבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־עָשִׂיתִי
מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר: טז וַיַּרְא שַׂר־הָאֹפִים
כִּי טוֹב פָּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אַף־אֲנִי בַּחֲלוֹמִי
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל־רֹאשִׁי: יז וּבַסַּל
הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מַאֲכַל פַּרְעֹה מַעֲשֵׂה אֹפֶה וְהָעוֹף
אֹכֵל אֹתָם מִן־הַסַּל מֵעַל רֹאשִׁי: יח וַיַּעַן יוֹסֵף
וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסַּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים
הֵם: יט בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה

אונקלוס

בְּחֶלְמִי וְהָא גּוּפְנָא קֳדָמָי:
(י) וּבְגוּפְנָא תְּלָתָא שִׁבְשִׁין וְהִיא כַד
אַפְרַחַת אַפֵּקַת לַבְלְבִין וַאֲנִיצַת נֵץ
בַּשִׁילוּ אַתְכְּלָהָא עִינְבִין: (יא) וְכַסָּא
דְּפַרְעֹה בִּידִי וּנְסִיבִית יַת עִינְבַיָּא
וַעֲצָרִית יַתְהוֹן לְכַסָּא דְּפַרְעֹה וִיהָבִית
יַת כַּסָּא עַל יְדָא דְּפַרְעֹה: (יב) וַאֲמַר
לֵיהּ יוֹסֵף דֵּין פּוּשְׁרָנֵיהּ תְּלָתָא
שִׁבְשִׁין תְּלָתָא יוֹמִין אִינּוּן:
(יג) בְּסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין יַדְּכְּרִינָךְ
פַּרְעֹה וִיתֵיבִינָךְ עַל שִׁמּוּשָׁךְ וְתִתֵּן
כַּסָּא דְּפַרְעֹה בִּידֵיהּ כְּהִלְכָתָא
קָדְמֵיתָא דַּהֲוֵיתָא מַשְׁקֵי לֵיהּ:
(יד) אֱלָהֵן תִּדְכְּרִינַנִי עִמָּךְ כַּד יוֹטִיב
לָךְ וְתַעֲבִיד כְּעַן עִמִּי טֵיבוּ וְתִדְכַּר
עָלַי קֳדָם פַּרְעֹה וְתַפְּקִינַנִי מִן בֵּית
אֲסִירֵי הָדֵין: (טו) אֲרֵי מִיגְנַב
גְּנֵיבְנָא מֵאַרַע עִבְרָאֵי וְאַף הָכָא לָא
עֲבִדִית מִדַּעַם אֲרֵי מַנִּיאוּ יָתִי בְּבֵית
אֲסִירֵי: (טז) וַחֲזָא רַב נַחְתּוֹמֵי אֲרֵי
יָאוּת פְּשַׁר וַאֲמַר לְיוֹסֵף אַף אֲנָא
בְּחֶלְמִי וְהָא תְּלָתָא סַלִּין דְּחֵירוּ עַל
רֵישִׁי: (יז) וּבְסַלָּא עִלָּאָה מִכֹּל מֵיכְלָא
דְּפַרְעֹה עוֹבֵד נַחְתּוֹם וְעוֹפָא אָכִיל
יַתְהוֹן מִן סַלָּא מֵעִלַּוֵי רֵישִׁי:
(יח) וְאָתֵיב יוֹסֵף וַאֲמַר דֵּין פּוּשְׁרָנֵיהּ
תְּלָתָא סַלִּין תְּלָתָא יוֹמִין אִינּוּן:
(יט) בְּסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין יַעֲדִי פַּרְעֹה

ח. הוציאה פרחים ונהיה נץ. ט. בסוף. י. יזכורך. יא. שמושך. יב. עתה. יג. טובה. יד. עלי לפני. טו. האסורים. טז. ראוי. יז. בסוף. יח. יעלים.

רש"י

(י) **שריגם** - זמורות ארוכות שקורין וידי"ן: **והיא כפרחת** - דומה לפורחת. והיא כפורחת נדמה לי בחלומי כאילו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשו סמדר. אשפני"ר בלע"ז. ואחר כך הבשילו. והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין עד כאן תרגום של פורחת. כן גדול מפרח, כדכתיב (ישעיה יח ה) **ובסר** גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּה, וכתיב (במדבר יז כג) **ויצא** פֶּרַח והדר **ויצץ** ציץ: (יא) **ואשחט** - כתרגומו ועצרית, והרבה יש בלשון משנה: (יב) **שלשת ימים הם** - סימן הוא לך לשלשת ימים. ויש מדרשי אגדה הרבה: (יג) **ישא פרעה את ראשך** - לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה יזכור אותך עמהם: **כנך** - בסיס שלך ומושבך: (יד) **כי אם זכרתני אתך** - אשר אם זכרתני אתך, מאחר שייטב לך כפתרוני: **ועשית נא עמדי חסד** - אין נא אלא לשון בקשה: (טז) **סלי חורי** - סלים של גרים קלופים חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אוכלי"ש לתתם באותם סלים:

אֶת־רֹאשֶׁךָ מֵעָלֶיךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל־עֵץ וְאָכַל
הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעָלֶיךָ׃ מפטיר כ וַיְהִי | בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הִלֶּדֶת אֶת־פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה
לְכָל־עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ | שַׂר הַמַּשְׁקִים
וְאֶת־רֹאשׁ שַׂר הָאֹפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו׃ כא וַיָּשֶׁב
אֶת־שַׂר הַמַּשְׁקִים עַל־מַשְׁקֶהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף
פַּרְעֹה׃ כב וְאֶת שַׂר הָאֹפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר
לָהֶם יוֹסֵף׃ כג וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף
וַיִּשְׁכָּחֵהוּ׃ פ פ פ

אונקלוס

יַת רֵישָׁךְ מִנָּךְ וְיִצְלוּב יָתָךְ עַל
צְלִיבָא[ט] וְיֵכוּל עוֹפָא יַת בִּשְׂרָךְ
מִינָךְ׃ (כ) וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
יוֹמָא בֵּית וַלְדָא[כ] דְּפַרְעֹה וַעֲבַד
מִשְׁתְּיָא לְכָל עַבְדּוֹהִי וְאִדְכַּר[כא] יַת
רֵישׁ רַב שָׁקֵי וְיַת רֵישׁ רַב נַחְתּוֹמֵי
בְּגוֹ עַבְדּוֹהִי׃ (כא) וַאֲתֵיב יַת רַב שָׁקֵי
עַל שַׁקְיוּתֵיהּ וִיהַב כַּסָּא עַל יְדָא
דְּפַרְעֹה׃ (כב) וְיַת רַב נַחְתּוֹמֵי צְלָב
כְּמָא דְּפָשַׁר לְהוֹן יוֹסֵף׃ (כג) וְלָא
אַדְכַּר רַב שָׁקֵי יַת יוֹסֵף וְאַנְשֵׁיהּ׃

יט. צלב. כ. בית הלידה. כא. וזכר.

קי״ב יב״ק סימן. ומפטירין בתרי עשר כה אמר ה׳ בעמוס סימן ב.

רש״י

(כ) **יום הלדת את פרעה** - יוס לידתו, וקורין לו יוס גינוסיא[עה]. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחריס, שהיה מילדת את האשה, ועל כן היה נקראת מילדת. וכן ומולדותיך ביוס הולדת אתך (יחזקאל טז ד). וכן אחרי הכפס את הגנע (ויקרא יג נה) שכיבוסו על ידי אחריס: **וישא את ראש** וגו׳ - מנאס עס שאר עבדיו, שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעודתו וזכר את אלו בתוכס. כמו שאו את ראש (במדבר א ב), לשון מנין: (כג) **ולא זכר שר המשקים** - בו ביוס: **וישכחהו** - לאחר מכאן, מפני שתלה בו יוסף לזכרו הוזקק להיות אסור שתי שניס, שנאמר (תהלים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מלריס הקרוייס רהב[עו]:

חסלת פרשת וישב

מקורי רש״י

עה. עי׳ ילקוט שמעוני תורה (רמז קמז): ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה יום גינוסיא שלו. **עו.** עי׳ בראשית רבה (פרשה פט סי׳ ג): אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו, זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, ע״י שאמר לשר המשקים זכרתני והזכרתני ניתוסף לו שתי שנים.

הפטרת וישב

עמוס ב

(ו) כֹּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מִכְרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן
בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם׃ (ז) הַשֹּׁאֲפִים עַל־עֲפַר־אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דַּלִּים וְדֶרֶךְ עֲנָוִים יַטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יֵלְכוּ אֶל־הַנַּעֲרָה
לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃ (ח) וְעַל־בְּגָדִים חֲבֻלִים יַטּוּ אֵצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וְיֵין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית
אֱלֹהֵיהֶם׃ (ט) וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהּוֹ וְחָסֹן הוּא כָּאַלּוֹנִים
וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרָשָׁיו מִתָּחַת׃ (י) וְאָנֹכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי׃ (יא) וָאָקִים מִבְּנֵיכֶם לִנְבִיאִים וּמִבַּחוּרֵיכֶם לִנְזִרִים הַאַף
אֵין־זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה׃ (יב) וַתַּשְׁקוּ אֶת־הַנְּזִרִים יָיִן וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ׃